

Voedsel verdient respect

Het interview: Louise O. Fresco

Het Parool, PS van de Week – 10-03-2007

Louise O. Fresco (1952) is hoogleraar duurzame ontwikkeling in internationaal perspectief aan de Universiteit van Amsterdam. Ze werkte jarenlang in Rome voor de FAO, de voedsel -en landbouworganisatie van de Verenigde Naties. Daarnaast publiceert ze romans en essays. 'Het zijn verschillende uitingsvormen van de manier waarop ik naar de wereld kijk.'

U was jurylid bij de Parool-scriptieprijsvraag. Hoe was het niveau?

"Er worden natuurlijk duizenden scripties per jaar geschreven en het is moeilijk via de genomineerde scripties een beeld van de gemiddelde student te krijgen. Maar ik vond dat er leuk en oorspronkelijk onderzoek was gedaan."

In uw bundel Nieuwe spijswetten staat een oproep aan de studenten van vandaag: 'Wees betrokken, maar verkies de feiten boven de ideologieen'.

"Ik hecht zeer aan wat ik daar geschreven heb. Verwar ideologie niet met engagement. Je kunt vanuit een engagement iets willen onderzoeken, maar een ideoloog opereert vanuit een vaststaand wereldbeeld en het is de vraag of dat wel iets wetenschappelijk interessants oplevert. Het is juist belangrijk dat je ook dingen leest en onderzoekt die niet over jezelf gaan en je laat inspireren door wat je om je heen ziet."

Komt u studenten tegen die dezelfde nieuwsgierigheid hebben die u had als student?

"Ik heb absoluut niet te klagen over de studenten die ik nu tegenkom; ze zijn vaak heel goed. Elke generatie moet in zekere zin het wiel uitvinden. Maar in deze tijd, waarin we worden overspoeld met informatie, is het zo belangrijk te leren daar kritisch mee om te gaan. Je moet je realiseren hoe gekleurd meningen zijn. En je moet vooral leren herkennen wanneer onzin wordt verkocht."

Was u als student een wereldverbeteraar?

"Ik wilde echt iets nuttigs doen. Maar ik heb ook wel eens een blauwe maandag over het conservatorium gedacht."

Was een studie aan het conservatorium niet een te egocentrisch idee?

"Dat zou ik niet willen zeggen, maar ik wilde toch iets nuttigs doen, zo simpel lag dat. Je kunt met mij hele bomen opzetten over het nut van muziek, maar toen ik zeventien was, vond ik een studie tropische landbouw in Wageningen nuttiger. Je moet niet vergeten dat het de tijd van de grote hongersnoden in Afrika was en dat we de hongerende kindjes van Biafra elke avond op televisie zagen. Maar ik wil helemaal geen waardeoordeel uitspreken over mijn keuze. Iedereen kan op zijn eigen manier nuttig zijn."

U bent diplomaat, wetenschapper, schrijver. Uw naam komt elke keer langs als er weer eens een kabinet moet worden samengesteld. Heeft u niet de ambitie om als politica nuttig te zijn?

"Mijn naam wordt al vijftien jaar genoemd, geloof ik. Maar ik ben geen lid van een politieke partij en ik heb ook geen politieke ambities. Ik heb genoeg invloed, denk ik, met wat ik nu doe."

En als het nu rechtstreeks aan u gevraagd wordt: Louise Fresco, het land heeft u nodig!

"Tja, als er nu een vreselijke crisis is en er wordt een zakenkabinet samengesteld... Maar ik geloof dat ik mijn steentje al bijdraag. Ik vind mijn positie heel prettig nu. Ik kan als essayist ook een brug slaan tussen de maatschappij, de politiek en de wetenschap."

*Hoe vindt u de rol die de voormalige Amerikaanse vicepresident en Oscarwinnaar Al Gore op zich heeft genomen, met zijn documentaire *An inconvenient truth*?*

"Ik vind het heel goed dat hij de klimaatcrisis aan de orde heeft gesteld, maar ik vind als wetenschapper wel dat hij zijn argumenten zorgvuldiger moet opbouwen. Zoals hij het nu doet, zet hij de deur voor sceptici wel wijd open."

Wat zijn de overeenkomsten tussen de klimaatcrisis en de voedselcrisis? In beide gevallen is het lastig te zien hoe de eenvoudige burger de juiste keuzes kan maken.

"De wereld is de laatste zestig jaar zo veranderd, door de bevolkingsgroei en de economische groei. Dat heeft een geweldige impact op zowel de ecosystemen als de planeet. De vraag is: wat betekent dit voor de gemiddelde krantenlezer? Daar is heel veel verwarring over. We weten gewoon niet meer wat goed is. We weten niet meer wat goed eten is en wat je als consument moet doen. En het helpt natuurlijk niet dat de wetenschap het ook niet altijd eens is. Vergis je niet, het zijn ook heel ingewikkelde problemen en er zijn geen eenvoudige antwoorden. Duidelijk is wel dat we eigenlijk, als je de hele geschiedenis van de mensheid bekijkt, heel plotseling in een situatie van overvloed zijn terechtgekomen. We zijn zo rijk geworden en gebruiken zo veel hulpbronnen dat we heel goed moeten nadenken hoe we daarmee omgaan."

*In *Nieuwe spijswetten* beschrijft u een vrouw die in de supermarkt rondloopt en eenvoudigweg niet weet hoe ze de juiste keuzes moet maken.*

"Het wordt haar bepaald niet gemakkelijk gemaakt. Sommige dingen lijken eenvoudig: koop geen producten waarvoor kinderarbeid is verricht. Maar om nu te zeggen dat je alleen maar lokale producten moet aanschaffen, zou weer heel onverstandig zijn. Daarmee ontnemen je mensen in derdewereldlanden ook hun bestaansrecht. Maar door al dit soort kwesties is voedsel ook zo interessant: het raakt aan cultuur, economie, milieu en de moraal."

*U haalt een spreekwoord aan: *gastronomie is de dochter van de beschaving*. Dat is duidelijk geen Nederlandse uitdrukking.*

"Nee, die komt uit het Midden-Oosten. Het kan zijn dat Johannes van Dam de uitdrukking ook gebruikt. Maar ik zeg het ook als een pleidooi voor het respectvol behandelen van voedsel. We zouden kunnen beginnen ons iets meer te verdiepen in de eetcultuur van de nieuwe Nederlanders, die vaak uit heel interessante culinaire tradities stammen. Inburgering zou van twee kanten moeten komen; het lijkt me niet dat we iedere nieuwe Nederlander de aardappelstampot moeten opdringen. Voedsel lijkt soms heel vanzelfsprekend geworden, maar we zijn gelukkig al veel diverser en internationaler gaan eten de laatste jaren."

U heeft in Rome, naast uw werk voor de FAO, twee romans en een essaybundel geschreven. Waar haalt u de discipline vandaan om naast de drukste baan ter wereld nog zoiets tot stand te brengen?

"Het lijken misschien heel verschillende dingen, maar voor mij zijn romans of essays en mijn werk als diplomaat en wetenschapper toch allemaal aspecten van hetzelfde; het zijn verschillende uitingvormen van de manier waarop ik naar de wereld kijk. Met mijn novelle *De tuin van de sultan van Rome* heb ik heel lang rondgelopen. Letterlijk: ik liep zoveel door die stad en heb zoveel om me heen gekeken dat die novelle zich aan mij opdrong. En ik had er zoveel over nagedacht dat de eerste opzet uiteindelijk al in vijf dagen op papier stond."

U beschrijft de stad door de ogen van een illegale jongen. Zat in die beschrijving iets van uw eigen status van vreemdeling in Rome?

"Het idee was vooral om de stad die bij ons toch geldt als de wieg van de westerse beschaving, te laten beschrijven door iemand die helemaal niets met die notie heeft. Om onze beschaving vanuit het perspectief van een vreemdeling te benaderen. Ik heb gymnasium gedaan; voor mij was Rome al een begrip. Ik woonde in Rome in een klein middeleeuws wijkje met van die smalle straten. Als je je armen uitstak, kon je bijna aan beide kanten de muren raken. Ik had een klein autootje - dat heb je daar wel nodig, want het openbaar vervoer is onmogelijk - en dat was heel lastig te parkeren. In het straatje waar ik de auto neerzette, dook op een dag een jongen op die het parkeren regelde en mensen assisteerde met boodschappen sjouwen, voor een fooi. Hij hielp me vaak. Rond Kerstmis was het koud in Rome en ik heb toen handschoenen voor hem gekocht. Toen ik ze gaf, begon hij te huilen. Hij

was heel jong en sprak geen woord van iets dat ik kon verstaan. En op een dag was hij verdwenen. En ik heb geen idee wat er met hem is gebeurd. Ik vond dat zo choquerend. We wonen in dezelfde stad en we hebben een soort non-verbale relatie en ik weet niets van hem. Dat heeft me aangegrepen. Het boek is van daaruit gegroeid. Ik wilde een naamloze een stem geven. Het boek is me zeer dierbaar."

Wilt u eigenlijk niet gewoon schrijver zijn en verder niets?

"Er zijn voor mij drie dingen - romans, essays en wetenschappelijke teksten - en die horen zo bij elkaar. Als je er een weghaalt, is het alsof je een poot onder het tafeltje vandaan zaagt. Ik denk elke dag aan romans, maar ik denk ook elke dag aan wetenschappelijke dingen. Terwijl ik een roman schreef over een illegale migrant die in Rome uit de vuilnisbakken at, was ik voor de Verenigde Naties bezig met voedselprogramma's. En dat heeft voor mij allemaal met elkaar te maken. Zo werkt mijn inspiratie, geloof ik. Als je ergens mee bezig bent, lijkt alles relevant."

Maar dan moet je nog steeds de tijd hebben om het allemaal op te schrijven.

"Ja, maar het is niet het typen op zichzelf. Als je weet wat je wilt schrijven, gaat het heel snel. Ik heb wel eens een essay geschreven met de titel: Schrijven doe je op de fiets. Maar het kan ook tijdens het afwassen of als ik langs de grachten loop. En dan weet ik nog niet waar het terecht moet komen. Zo werkt het bij mij: er staan voortdurend drie kraantjes open. Ik denk zelfs aan wetenschap als ik in het Concertgebouw zit."

U heeft bijna tien jaar in Rome gewoond. Wat was de meest in het oog springende verandering toen u terugkeerde naar Nederland, naar Amsterdam?

"Het eerste wat mij opviel, komende van zo'n internationale baan, was dat de Nederlandse politiek zo klein is. Ik wil niet zeggen dat er geen reële zorgen spelen in dit land, over verpleeghuizen bijvoorbeeld, maar het zijn de nuances van het verzorgingsstaatmodel. Ik zie vooral mensen die zich bezig houden met allerlei deeloplossinkjes. Betere informatievoorziening, meer katalysatoren in auto's. Allemaal deeloplossingen voor kleine stukjes. Dat mondjesmaat kleine dingetjes doen, zet niet zoveel zoden aan de dijk als het gaat om de overgang naar een duurzame samenleving. Het gaat om een visie: waar gaat het heen met onze overvloed? Wat betekent economische groei als je ook duurzaam wilt zijn? Dat zijn grote vragen, waarvan ik niet het gevoel heb dat ze hier voldoende aan de orde komen."

Er zijn ongetwijfeld andere verschillen tussen Rome en Amsterdam.

"Rome is een stad met heel veel kleine winkeltjes, van groenteboertjes tot zagerijen. Die heb je in Amsterdam bijna niet meer. En dat frappeert me wel in deze stad. Als ik even een grief mag ventileren: wat de afgelopen jaren is gebeurd in de Leidsestraat en de Kalverstraat vind ik echt verschrikkelijk. Zulke mooie straten! Het is echt een schande dat die zijn vervallen tot zulke vreet- en consumptiestraten. In Rome mag al die gevelreclame gewoon niet. Daarmee houd je veel meer het karakter van die stad in stand. Het Damrak! Dat is toch totaal onnodig. Dat is wel een schok als je na zoveel jaar terugkeert in de stad. Ik vlucht vanuit het Maagdenhuis, waar ik werk, altijd de grachtengordel in om die eindeloze pantoffelparade in de winkelstraten te vermijden. En dat idee hier dat je op elk moment maar alles moet kunnen kopen. In Rome zijn de winkels op zondag gewoon dicht. En door die kleine winkeltjes kennen de mensen in een buurt elkaar veel beter. Iedereen groet elkaar. In mijn Romeinse straat wist iedereen precies wanneer de postbode was langsgeslagen en elke dag werd het vuilnis opgehaald. Er lijkt in een stad als Rome veel meer sociale binding te zijn. Ik wil er tegelijk bij zeggen dat Nederland het echt ontzettend goed heeft. Ik wil niet meezingen in dat koor van mensen die in het buitenland hebben gewoond en vervolgens dit land afvallen. Nederland heeft het helemaal niet slecht."

In uw laatste bundel stelt u dat er nieuwe spijswetten zouden moeten komen.

"In bijna alle religies heb je spijswetten die reguleren wat je eet, of hoeveel. Er zitten allerlei dingen in die we tegenwoordig onzin vinden, maar het idee dat voedsel niet onbepaald beschikbaar is en dat er met respect mee moet worden omgegaan, zijn we helemaal kwijtgeraakt. Dat leidt tot overmaat en zelfs obesitas. We zijn helemaal losgeraakt van de kostbaarheid van voedsel. Voedsel is onze meest intieme band met de natuur en die zijn we aan het verliezen."

Over nieuwe spijswetten gesproken, mag ik u iets voorlezen: 'Je mag maximaal een keer per week een warme maaltijd vervangen door een broodmaaltijd. Neem er dan wel een cup-a-soup bij.'

"Is dit het voorlichtingsbureau van voeding? Sonja Bakker misschien?"

Inderdaad, Sonja Bakker, de voedingsevangelist voor miljoenen mensen.

"Sonja Bakker is een beetje de Montignac van deze tijd. Er zijn ontzettend veel dieten, maar het is echt heel erg moeilijk om af te vallen. Ja, vijf kilo, dat lukt iedereen. Maar die kilo's komen er ook weer heel snel aan. Het zijn voornamelijk vrouwen die aan dieten doen, en ik heb daar helemaal geen bezwaar tegen, maar het verandert onze fundamentele wanverhouding met voedsel niet. Dieten gaan niet over gezondheid, ze hebben vaak een esthetische motivatie."

Hoe leest u de krant eigenlijk? Moet u niet diep zuchten bij al die noodklokken die telkens worden geluid?

"Ja, er is een zekere inflatie van noodklokken. Je moet roepen dat het heel erg is om nog de aandacht te trekken. Wat me opvalt is dat mensen twee volkomen tegengestelde wereldbeelden in zich kunnen verenigen. Ze maken zich heel erg druk over de voedselsituatie in de wereld, maar in de supermarkt willen ze het allergeodkoopste. Dat komt natuurlijk doordat de meeste problemen te groot lijken en mensen denken dat hun ene handeling niets uitmaakt."

Maar als je elke keer als je een stukje kip eet, wordt geconfronteerd met fundamentele ethische vragen, is de lol er snel af.

"Ja, het zijn ook heel lastige kwesties en je kunt mensen ook niet voorschrijven dat ze zus of zo moeten leven. Maar het lijkt mij dat iedere burger toch een minimum moet kennen. Ik merk bij mijn studenten dat de wil om te weten er ook echt is. Steeds meer mensen beseffen dat ze niet zo kunnen doorgaan. Sommige dingen moet de overheid doen. Je wacht niet tot mensen bedenken dat ze een katalysator in hun auto willen; die stel je verplicht. Maar het wordt je ook niet altijd gemakkelijk gemaakt de juiste keuzes te maken. Ik heb in Amsterdam lang moeten zoeken naar een plek waar je vuilnis kan scheiden. Maar ik wil ook geen chip op mijn vuilniszak, waardoor je kan zien dat ik mijn vuilnis niet scheid. Het gaat allemaal om de individuele keuzes. Dat is mijn thema. Daar gaan mijn romans over. Wat heb ik gekozen? Wat heb ik gedaan met de mogelijkheden die ik heb?"-

Geboren in 1952 in Meppel

1985-1997: literair criticus voor PCM Uitgevers B.V. en Vrij Nederland

1986: promoveerde cum laude aan de Universiteit van Wageningen op cassaveproductie in Afrika

1991-1997: hoogleraar plantaardige productiesystemen in Wageningen

1991: verhalenbundel Bambusa

1994-1997: column in NRC Handelsblad

1996-1997: voorzitter van de Raad voor Milieu -en Natuuronderzoek.

1997: directeur onderzoek bij de FAO, de voedsel -en landbouworganisatie van de Verenigde Naties in Rome.

1997: essaybundel De ondraaglijke lichtheid van de vleermuis

1999: essaybundel Schaduwdenkers en lichtzoekers

2000: assistent directeur-generaal van de Agricultural Department van de FAO

2003: romandebuut De kosmopolieten

2005: novelle De tuin van de sultan van Rome

2006: hoogleraar aan Universiteit van Amsterdam (grondslagen van duurzame ontwikkeling in internationaal perspectief)

2006: essaybundel Nieuwe spijswetten

Door: Mark Moorman